

مسئولیت‌های حقوقی در جرم زایی آزارهای جنسی کودکان در شبکه‌های اجتماعی در حقوق کیفری ایران

مینا مانده‌علی^۱

* نوع مقاله: پژوهشی / تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۶ / تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۰

کد مقاله: ۱۲۱۸-۲۴۰۵-JHVMN

چکیده

بزه‌دیدگی کودک به معنای هر گونه آسیب جسمی یا روانی، سوء استفاده جنسی و یا غفلت و بی توجهی به نیازهای اساسی کودک می‌باشد. فضای سایبری به عنوان یکی از محیط‌های نوین ارتباطی، تعاملات خاص خود را می‌طلبد با وجود همه مزیت‌ها و جذابیت‌های این فضا، یکی از مهم‌ترین مشکلات مربوط به آن بزه‌دیدگی سریع و وسیع اطفال می‌باشد که کنجکاوای کودک و عدم قدرت تشخیص او و سرعت و تعدد بزهکاران فضای مجازی، آسیب‌زا بودن کودکان را در مقابل تهدیدات جنسی در شبکه‌های اجتماعی، بیشتر می‌کند. هدف این تحقیق، بررسی مسئولیت‌های حقوقی در جرم‌زایی آزارهای جنسی کودکان در شبکه‌های اجتماعی در حقوق ایران می‌باشد که با تکیه بر بررسی قوانین موجود و نیز ابهامات و کاستی‌های حقوقی-اجرائی و نیز تجربه‌های دیگر کشورها، به روش توصیفی-تحلیلی و مقایسه‌ای انجام شده است. بررسی وضعیت کیفری و جرم‌انگاری آزار جنسی کودکان در فضای سایبری در قانون مدون ایران و نیز رویه قضایی و اجرایی با مسایل و مشکلاتی چون؛ ابهام و عدم تمایل به پیگیری کردن ارکان قضایی بدون وجود شاکیان خصوصی دارد. تابو بودن و نیز مسایل و تبعات مطرح کردن آزارهای جنسی در دنیای واقعی و نیز ناشناس بودن و فیلتر بودن و ناتوانی در پیگیری‌های سایبری در کنار زمان بر بودن چنین پرونده‌هایی، از عمده مشکلات اصلی حوزه جرایم و آزار و سوء استفاده جنسی از کودکان در فضای سایبر در ایران می‌باشد. گستردگی اصطلاحات مرتبط با آزار جنسی در کشورهای دیگر و وضع قوانین کیفری مرتبط با آن، با در نظر گرفتن روزآمد شدن و گستردگی وسیع آن، نشان از عقب ماندگی جرم‌زایی کیفری ایران در حوزه جرایم سایبری کودکان می‌باشد. لذا توجه به ابعاد خرد و خانوادگی، و نیز آگاه رسانی در باب انواع آزارسانی‌ها و نیز ابعاد ملی و وضع قوانین به روز و پیاده سازی آن در روال اجرایی و پیوند داشتن با دیگر کشورها، در زمینه پیگیری و صیانت از حقوق کودکان در فضای سایبر، می‌تواند بُعد بین‌المللی جرم‌زایی قوانین کیفری مرتبط با آزار و سوء استفاده جنسی از کودکان را پوشش دهد و ضمانت‌های حداکثری را برای کودکان به همراه داشته باشد.

واژگان کلیدی: جرم‌انگاری، آزارهای جنسی کودکان، فضای سایبر، ضمانت و صیانت حداکثری.

^۱ کارشناسی ارشد، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق، واحد تهران مرکز، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

(نویسنده مسئول)

Mandehalimina@gmail.com

مقدمه

امروزه در ایران، استفاده همگانی از رسانه‌های مجازی و به‌خصوص اینترنت به یک واقعیت انکارناپذیر تبدیل شده است. بر اساس آمار سایت جهانی اینترنت در ژوئن ۲۰۱۴ میلادی، ۴۵ میلیون کاربر اینترنتی در ایران وجود داشتند که بیش از ۴۰ درصد کل کاربران اینترنت در خاورمیانه و ۱.۶ درصد از کل کاربران جهان را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که در همین سال ایران ۳۴ درصد جمعیت خاورمیانه و ۱.۱۲ درصد کل جمعیت دنیا را تشکیل می‌داد. همچنین در دسامبر ۲۰۱۳ میلادی، ایران از بین ۲۰ کشوری که بیشترین کاربران اینترنتی را دارند، در رده سیزدهم قرار گرفته است (آمار جهانی اینترنت، ۲۰۱۵). هم‌اکنون ۴۱ میلیون نفر در کشور از موبایل نسل سوم و ۲۴ میلیون نفر از نسل چهارم موبایل استفاده می‌کنند و این در حالی است که تنها ۸ میلیون نفر مشترک اینترنت ADSL هستند. در این راستا متوسط سرعت دسترسی به اینترنت از طریق اینترنت ثابت ۵ مگابیت بر ثانیه عنوان شده است که باید بر مبنای هدف‌گذاری برنامه ششم توسعه به سرعت ۲۰ مگابیت بر ثانیه برسد. از لحاظ سنی هم ۳۴/۳ درصد کاربران شبکه‌های اجتماعی بین ۱۸ تا ۲۹ سال سن دارند. ۴۱/۸ درصد کاربران بین ۳۰ تا ۴۹ ساله هستند و ۲۳/۹ درصد هم بالای ۵۰ سال سن دارند. این سایت آماری از لحاظ جنسیتی نیز این موضوع را مورد بررسی قرار داده و عنوان کرده است که از کاربران این شبکه‌های اجتماعی، ۵۵ درصد مرد و ۵۱ درصد زن هستند. از نظر تحصیلات نیز افرادی با تحصیلات بالا بیش از بقیه در شبکه‌ها حضور دارند و سربازان و کارگران کمترین حضور را در شبکه‌های اجتماعی دارند (infographics.ir). آماری که اخیراً مرکز آمار از وضعیت فرهنگی رفتاری خانوارهای ایرانی در سال ۱۳۹۶ منتشر کرده نشان می‌دهد که ۴۷ درصد از افراد ۱۵ ساله و بیشتر در شبکه‌های اجتماعی عضو بوده‌اند و ۵۳ درصد نیز در این شبکه‌ها عضویتی ندارند. این در حالی است که از افرادی که در شبکه‌های اجتماعی عضو هستند ۹۴.۵ درصد از تلگرام، ۴۳.۱ اینستاگرام، ۲۴.۳ واتس‌آپ و ۱۵.۴ درصد در سایر شبکه‌ها فعال هستند. (مرکز آمار ایران).

در میان استفاده‌های پرشماری که می‌توان از ابزار اینترنت داشت، یکی از عمومی‌ترین استفاده‌های نادرستی که در جهان و در ایران، انجام می‌شود، بهره‌برداری از آن برای اهداف مجرمانه جنسی است. علیرغم کنترل‌ها و محدودیت‌های مختلف در گستره سایبری ایران، از هر سه جستجو در صفحه جستجوگر گوگل، یک مورد به محتوای هرزه‌نگاری مربوط می‌شود؛

مطابق با آمار استخراج شده از پلیس فتا در سال ۱۳۹۵ بیش از ۴۳ درصد از پرونده‌های موجود در پلیس فتا مربوط به رفتارهای منافی عفت و ضد اخلاق عمومی بوده است. (سلیمی قلعه‌یی و دست‌فال، ۱۴۰۲: ۳).

یکی از عرصه‌های اجتماعی نوینی که به شدت سلامت روانی کودکان را تهدید می‌کند، فضای سایبری است؛ چرا که اطفال و نوجوانان به جهت ویژگی‌های جسمی و روحی، جزء بزه دیدگان بالقوه و آسیب پذیر فضای مجازی تلقی می‌شوند و نسبت به سایر افراد حاضر در این فضا، با خطرات بیشتری روبرو هستند. امروزه با پیشرفت‌های سریع و تحولات رو به رشدی که در فضای سایبری شاهد هستیم زمینه ارتکاب جرایم سایبری و در فضای مجازی به شدت فراهم شده است. در این راستا حضور خواسته یا ناخواسته کودکان در چنین فضایی موجبات بزه دیدگی آنان را تسهیل نموده است و گاه عدم تخصص کافی والدین نسبت به چنین فضاها یا حضور فعال بزه‌کاران و راحتی ارتکاب جرایم در این فضا، بزه دیدگی کودکان در این فضا را سرعت بخشیده و جهت پیشگیری از بزه‌دیدگی این آینده سازان و تلاش در جهت قربانی نشدن آن‌ها در نقشه‌های شوم بزه‌کاران تدابیر خاص را می‌طلبد.

آمارها نشان می‌دهد که رقم سیاه بزه‌کاری کودکان و نوجوانان در فضای مجازی زیاد است (قهرمانی افشار و خسروشاهی و شادمانفر، ۱۳۹۵: ۶۸) و دسترسی آسان ایشان به فضای مجازی و ناشناخته ماندن و عدم نظارت کافی و بی توجهی والدین و نهادهای نظارتی؛ مهمترین عوامل در بزه‌کاری کودکان و نوجوانان در فضای مجازی است. در عین حال، انحطاط اخلاقی و جنسی جوامع از یک سو و زمینه ساز بودن هرزه نگاری در وقوع بسیاری از جرایم از سوی دیگر، به ویژه در چند سال اخیر صاحب نظران و دولت مردان گوناگون را بر آن داشته تا در جهت مقابله و پیشگیری از این پدیده زیانبار کوشش کنند.

در این راستا واکنش‌های گوناگونی در قبال هرزه نگاری صورت گرفته است که در مجموع می‌توان آن‌ها را به سه رویکرد جرم انگاری، جرم زدایی و قانونمند سازی تقسیم بندی کرد (سفیدی هوشمند و حاجی ده آبادی، ۱۳۹۶: ۱۰۱). در بسیاری از نظام‌های حقوقی پیشرفته و در حیطه حقوق کیفری بزرگسالان، اصل جرم انگاری مضیق پذیرفته شده است، در حالی که در همان نظام‌ها در حوزه حقوق کیفری کودکان بزه‌دیدگی به لحاظ آسیب پذیری آنان از یک سو و اصل فراگیر بودن حمایت های قانونی از سوی دیگر جرم انگاری موسع پیش بینی شده است. (عباسی، ۱۳۸۴: ۱۸۷). قانون‌گذار ایرانی که مانند بسیاری از مواقع گمان می‌کند، اگر

به موضوعی بی توجهی و حتی آنرا انکار کند مشکل حل می‌شود در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب ۱۳۸۱ از انواع کودک آزاری سخن گفته بود جز کودک آزاری جنسی؛ اما قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ با اتخاذ رویه‌ای مشابه نهادهای بین‌المللی و با استفاده از عبارت «آزار یا سوء استفاده جنسی» به حمایت کیفری از رفتارهای آسیب‌زا برآمده و پذیرفته است که سوءاستفاده از طفل یا نوجوان یک پدیده جهان شمول است و قطعاً راه چاره، پنهان کردن آن نیست. در نظام حقوقی کشورهای مختلف و گزارش نهادها، جرایم جنسی^۱ علیه اطفال با عبارت سوءاستفاده جنسی^۲ مورد بررسی قرار می‌گیرد، چرا که عبارت جرم جنسی، پاسخگوی همه رفتارهای جنسی آسیب‌رسان به طفل نیست. این گروه به علت ویژگی‌های ذهنی و جسمی حساس‌تر بوده و چون در حال رشد و شکل‌گیری هستند، کوچکترین آزار و آسیبی می‌تواند آن‌ها را به افرادی ضد اجتماعی در بزرگسالی تبدیل کند؛ برای نمونه، شاید برهنه شدن در مقابل یک فرد بزرگسال یا نشان دادن تصاویر مستهجن به او نیاز به حمایت کیفری نداشته باشد، ولی وقتی مخاطب طفل باشد، این رفتارها قطعاً به وی آسیب خواهند رساند. (گلدوزیان و هدایتی گودرزی، ۱۴۰۱: ۲۶۰).

این فضای جدید به گونه‌ای حقوق جزای سنتی را دستخوش تحولات بنیادی کرده که تعریف از جرائم در محیط‌های مجازی انطباق چندانی با تعاریف کلاسیک نداشته و در بسیاری موارد متفاوت است. (حسن بیگی، ۱۳۸۴: ۲۳). همچنین جرائم سایبری به اقتضای ویژگی‌های منحصر به فرد خود همچون سهولت ارتکاب جرم، فرامرزی بودن جرم، کم سن بودن مجرمان، گستردگی خسارت و کثرت بزه‌دیدگان، ضرورت دقت در فرایند جرم‌انگاری را افزایش داده‌اند. به بیانی دیگر می‌توان ادعا کرد جرم‌انگاری از یک فعل یا ترک فعل در فضای سایبر، اقدامی خطیر است که توجه به ویژگی‌ها و عوامل مختلفی را می‌طلبد، در غیر این صورت نه تنها اهداف جرم‌انگاری محقق نمی‌شود، بلکه اقتدار حقوق کیفری نیز دچار صدمات جبران‌ناپذیر خواهد شد. جرم‌انگاری کارآمد و مؤثر یکی از دغدغه‌های جدی نظام قانونگذاری در هر کشوری است. در صورتی که جرم‌انگاری به صورت غیر کارشناسی و بدون رعایت اصول و قواعد صورت بگیرد در عمل شاهد خواهیم بود که یا قوانین ناعادلانه فرصت‌ها را برای افراد جامعه محدود می‌کنند و یا قوانین با وجود آنکه پشتوانه کیفری دارند اعتباری نزد افراد ملت ندارند و توسط

^۱. Sexual crimes

^۲. Sexual abuse

افراد آنها اجرا نمی‌شوند و بدین ترتیب علاوه بر اینکه بر شمار قوانین متروک افزوده می‌شود اقتدار و صلابت حقوق کیفری نیز در هم می‌شکند. این تحقیق با تکیه بر قوانین موجود در زمینه جرم انگاری آزارهای جنسی کودکان و نیز تجربه‌های بین‌المللی، به ارائه مدلی در باب حمایت‌ها و مسئولیت‌های حقوقی از کودکان آسیب دیده و بزهکار در این حوزه بپردازد.

۱- مبانی جرم انگاری در حقوق کیفری ایران

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در فصل سوم به تفصیل حقوق و آزادی‌های ملت را برشمرده است که به خوبی نشانگر موضع گیری قاطع نظام جمهوری اسلامی در برابر هر گونه خودکامگی قانون‌گذار در امر جرم انگاری است. جرم انگاری نیز به حکم بدهاقت و تعیین مجازات، تنها از طریق قانون موضوعه امکان پذیر می‌باشد. اصل (۳۶) قانون اساسی بر این مهم تأکید ورزیده است. مطابق این اصل حکم به مجازات و اجرای آن باید تنها از طریق دادگاه صالحه و به موجب قانون باشد. سؤال بنیادی در مورد فرایند جرم انگاری این است که آیا قانون‌گذاران مجازند با اتکا به قدرت و سلطه رسمی بر افراد جامعه به طور مطلق یک رفتار را جرم محسوب کنند و برای مرتکب رفتار، مجازات در نظر گیرند؟ بی شک اگر این فرض پذیرفته شود، نفس موقعیت و مقام قانون‌گذار به عنوان عامل مشروعیت بخش در امر جرم انگاری کفایت خواهد کرد. برخی دیدگاه‌های پوزیتیویستی چنین شائبه‌ای را ایجاد می‌کنند، اما مشروعیت قانون‌گذار با مشروعیت جرم انگاری توسط قانون‌گذار دو مقوله مستقل است. (فرجی و علمداری، ۱۳۹۶: ۲۵). شکی نیست که قانون‌گذار باید از طریق قانونی به قدرت رسیده باشد، با این حال رسمیت قانون‌گذار برای مشروعیت بخشی به جرم انگاری تنها، شرطی لازم است، ولی شرطی کافی نیست. اصل (۳۷) قانون اساسی مقرر می‌دارد: «اصل بر براءت است و هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود، مگر اینکه جرم او در دادگاه صالحه ثابت گردد». بنابراین در مقام جمع بین حقوق افراد و جامعه ابتدا باید در راستای اصول آزادی اباحه و براءت از جرم انگاری خودسرانه امتناع ورزید و در آخرین مرحله و در راستای صیانت از نظم و هنجارهای جامعه در برابر صدمه زندگان قابل سرزنش از شیوه قهر آمیز جرم انگاری و مجازات سود جست. در واقع جرم انگاری اساساً امری خلاف اصل خلاف اصول اباحه و براءت بوده و تنها در موارد خاص، یعنی در مواردی که یک رفتار به قدر کافی زیانبار و سرزنش آمیز باشد، مشروعیت خواهد داشت. (نوبهار، ۱۳۸۷: ۶۵). این امر قانون‌گذاران را از جرم انگاری گسترده رفتارها منع

می‌کند و آن‌ها را ملزم می‌سازد تا جرم انگاری را به مواردی که یک رفتار صدمه و سرزنشی شدید در پی دارد محدود سازند. بنابراین پیش شرط جرم انگاری رعایت اصل صدمه و سرزنش است. اگر رفتاری که قانون‌گذار آن را جرم شناخته است به قدر کافی صدمه و سرزنش در پی نداشته باشد، حقوق و آزادی‌های افراد جامعه مخدوش خواهد شد و مردم عملاً از دستور قانون‌گذار مبنی بر عدم ارتکاب چنین رفتاری سرپیچی خواهند کرد. برای مثال: جرم انگاری قتل عمدی، کلاهبرداری، سرقت و خیانت در امانت قابل توجیه‌اند و از مبنایی مشروعیت بخش بهره می‌برند. جرائم مذکور با هر دو اصل صدمه و سرزنش مطابقت دارند، زیرا از یک سو؛ به امنیت، جان یا مال افراد صدمه وارد می‌سازند و از سوی دیگر تقبیح و سرزنش اخلاقی و اجتماعی را بر می‌انگیزند.

هر چند مشروعیت جرم انگاری، منوط به سرزنش آمیز بودن رفتار و زیان بار بودن آن است، اما وزن هر یک از اصول سرزنش و صدمه نزد حقوقدانان و مفسرین قانون یکسان نیست. قطع نظر از ترجیح یکی از این اصول در فرایند جرم انگاری باید به این مطلب یقین داشت که جرم انگاری و مجازات همچون هر نهاد دیگری، تنها در جای خود می‌تواند رسالت خویش را ایفا کند و گسترده کردن حدود و ثغور آن موجب پیامدهای نامطلوب دیگری می‌شود. (زینالی، ۱۳۸۷: ۴۱). استفاده ابزاری از حقوق کیفری برای ارزش گذاری یک مهم در جامعه، نه تنها بی اثر است، بلکه موجب پایمال شدن ارزش مورد نظر و لوٹ شدن ابزارهای حقوق کیفری و در مجموع نقض غرض قانونگذار می‌شود.

۲- اصول عام جرم انگاری کیفری و فقهی ایران در فضای سایبر

۲-۱- اصل مشروعیت جرم انگاری

مطابق مبانی فقهی، چون مجازات نوعی تصرف در مال، جان، عضو، آزادی و حیثیت دیگری می‌باشد، پس نوعی ولایت بر دیگری است و اصل اقتضای آن را دارد که کسی بر دیگری ولایت ندارد، مگر اینکه دلیل قطعی بر آن وجود داشته باشد. این امر قانون‌گذاران را از جرم انگاری دلبخواه و گسترده رفتارها منع و آنان را ملزم می‌کند تا جرم انگاری را به مواردی محدود سازند که یک رفتار، صدمه و سرزنشی شدید در پی دارد. هر جرم انگاری نوعی مداخله و ایجاد محدودیت فراروی حقوق و آزادی‌های افراد است، لذا در حقوق کیفری کرامت محور که پاسداری از حرمت و کرامت افراد دل‌مشغولی سیاستگذاران کیفری است، در هر مورد از جرم انگاری باید چنان مصلحتی در حمایت از حقوق و آزادی‌های افراد وجود داشته باشد که بر

مفسده ناشی از محدود کردن این حقوق و آزادی‌ها چیرگی داشته باشد. (شمس ناتری و مجید ابوالمعالی، علیزاده، ۱۳۹۰: ۷۸). به عبارت دیگر، جرم انگاری در مجموع باید مانع افزایش خود مختاری و باعث افزایش حرمت و حیثیت شهروندان گردد. (نوبهار، ۱۳۸۷: ۸۵).

در محیط سایبر، به اقتضای ویژگی‌های خاص و از جمله سهولت ارتکاب جرم و فرمانروایی آزادی در این فضا، امکان رخ دادن پدیده نامطلوب مجرمانه بیشتر می‌شود، چرا که یکی از ویژگی‌های به واقع متمایز و درعین حال ارزشمند فناوری اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی نسبت به دیگر فناوری‌ها مانند فناوری هسته‌ای - زیستی و ریزفناوری، حداقل در برهه کنونی این است که اکثر افراد با حداقل مهارت فنی می‌توانند از قابلیت‌های متنوع آن استفاده کنند. (جلالی فراهانی، ۱۳۸۳: ۴۷). به تبع این امر ارتکاب جرم در محیط سایبر نیز بسیار راحت است. هر کس با داشتن یک رایانه که امکان اتصال به اینترنت را دارد و با اندک آشنایی به سواد رایانه‌ای می‌تواند مجرمی بالقوه باشد. در واقع امکان ارتکاب جرم برای شهروندان اینترنت (نتیزن) بسیار بیشتر از شهروندان دنیای واقعی است. لکن زمانی باید به جرم انگاری از این پدیده نامطلوب پرداخته شود که آن فعل یا ترک فعل صدمه و سرزنش قابل توجهی را در پی داشته باشد. در واقع «شناسایی جامع مخاطرات محتمل از ناحیه جرائم سایبری در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی، پیش شرط قانون گذاری خوب و اجرای موفق قانون در این زمینه است». برخی جرائم موجود در قانون جرائم رایانه‌ای فاقد قباحت ذاتی هستند و به این جهت وقوع آنها سرزنشی را در پی نخواهد داشت. برای مثال ماده (۲۴) قانون جرائم رایانه‌ای در خصوص استفاده بدون مجوز از پهنای باند بین المللی، بدین صورت اقدام به جرم انگاری نموده است: «هر کس بدون مجوز قانونی از پهنای باند بین المللی برای برقراری ارتباطات مخابراتی مبتنی بر پروتکل اینترنتی از خارج ایران به داخل یا برعکس استفاده کند، به حبس از یک تا سه سال یا جزای نقدی از یکصد میلیون تا یک میلیارد ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد». این در حالی است که در اکثر کشورهای پیشرفته در عرصه داده پردازی استفاده از فضای سایبر با پهنای باند پر سرعت بین المللی و بهره‌گیری از این گونه ارتباطات به عنوان یک حق شهروندی پذیرفته شده است. (فضلی، ۱۳۸۹: ۵۲). بنابراین پیش شرط جرم انگاری، رعایت «اصل صدمه» و «اصل سرزنش» است. اگر رفتاری که قانون گذار آن را جرم شناخته است به قدر کافی صدمه و سرزنش در پی نداشته باشد، حقوق و آزادی‌های افراد جامعه مخدوش خواهد شد و مردم عملاً از دستور قانون گذار مبنی بر عدم ارتکاب چنین رفتاری سرپیچی خواهند کرد؛ کما اینکه در مورد استفاده از فیلتر شکن‌ها این سرپیچی نمودار شده است.

۲-۲- اصل ضرورت

مهمترین بایسته در زمینه جرم انگاری از یک عمل، ضرورت و ناگزیر بودن جرم شمردن آن عمل است؛ لذا برای جرم انگاری از یک عمل پس از آنکه ثابت شد که رفتار براساس یک سلسله اصول نظری راجع به جرم انگاری (مثلاً اصل منع صدمه) در حیطة صلاحیت قضایی جامعه یا اقتدار دولتی قرار دارد؛ به عبارت دیگر؛ باید اثبات شود که دولت به مداخله در حوزه حقوق و آزادی‌های شهروندان از طریق ممنوعیت یا ایجاد محدودیت کیفری مجاز می باشد. باید دید که آیا راه‌های موفقیت آمیز دیگری وجود دارد که وقوع عمل را بدون به کارگیری ماشین نظام عدالت کیفری تقلیل دهد یا نه؟ (الهی منش و سدره نشین، ۱۳۹۱: ۱۲). به بیانی دیگر جرم شمردن یک فعل یا ترک فعل باید آخرین حربه برای نیل به خواسته مقنن باشد. لذا باید گفت استفاده از ضمانت اجراهای کیفری برای حمایت از ارزش‌ها و ایده‌آل‌ها، آنگاه مجاز است که نتوان از سایر ضمانت اجراها بهره جست. اتکای اصل ضرورت؛ هم بر ادله حقوقی و هم بر مبانی فقهی است تا آنجا که می‌توان ادعا کرد مقررات جزایی اسلام، کیفر را برای نفس مجازات مقرر نداشته، بلکه آن را به عنوان آخرین اقدام در جهت تأدیب و تربیت افراد، اصلاح جامعه و از بین بردن تباهی‌ها مدنظر قرار داده است. (زینالی، ۱۳۸۷: ۴۱). از منظر حقوقی قطع نظر از نظریه‌هایی چون: «تسامح صفر» و «پدرسالاری قانونی» مطابق با اغلب نظریه‌هایی همچون «پالایش»، «اصل منع صدمه»، «اصل ضرر» و ...، که درخصوص اصول جرم انگاری ابراز شده، می‌توان گفت در هر جامعه‌ای که برای آزادی‌اش ارزش قائل است باید از حقوق جزا تنها به عنوان آخرین راه حل برای کنترل اجتماعی استمداد شود. استفاده ابزاری از حقوق کیفری و ضمانت اجرای مجازات علاوه بر آنکه اقتدار حقوق کیفری را درهم می‌شکند، تأثیر چندانی هم در القای ارزش‌های مدنظر قانون‌گذار به جامعه ندارد.

احترام به حریم خصوصی و رعایت موازین حقوق بشری جرم انگاری و مجازات، اگرچه مطلوب یک جامعه نیستند، اما اهدافی آرمانی را دنبال می‌کنند که اصلاح بزهکار، حمایت از جامعه در مقابل بزه و تحقق عدالت، بخشی از آنهاست. به دلیل والا بودن این اهداف باید جرم انگاری، مجازات و برخورد با بزهکار به گونه‌ای باشد که موجبات نقض غرض را فراهم نکند. از این حیث رعایت حریم خصوصی، کرامت انسانی و موازین بین المللی حقوق بشر حائز اهمیت ویژه‌ای هستند کنوانسیون جرائم سایبری در ماده (۱۵) خود با عنوان شروط و تضمین‌ها، دولت‌های عضو را موظف کرده به هنگام وضع قوانین و مقررات مطابق این کنوانسیون، حقوق و آزادی‌های فردی از جمله حریم خصوصی افراد را مطابق قوانین و مقررات بین المللی، دقیقاً رعایت کنند.

در بخشی از این ماده آمده است که: «اعضا باید اطمینان دهند که حمایت شایسته‌ای از حقوق و آزادی‌های بشری به عمل می‌آورند که شامل حقوق برخاسته از تعهداتی است که آن‌ها در کنوانسیون شورای اروپا، راجع به حمایت از حقوق و آزادی‌های اساسی بشر (۱۹۵۰) و سایر اسناد لازم الاجرای حقوق بشری پذیرفته‌اند. (گلدوزیان، ۱۳۹۱: ۲۳-۲۲). همچنین سازمان همکاری و توسعه اقتصادی اروپا در سال ۱۹۸۰ یک رشته راهبردهای حریم خصوصی را به کار گرفت و آن‌ها را ارائه کرد. این راهبردها به طور خاص طراحی شده بودند تا به مشکلات روزافزون جریان فرامرزی داده‌ها و حرکت اطلاعات شخصی از کشوری که داده‌های شخصی در آن به شدت تحت حفاظت قرار دارند به کشوری دیگر که داده‌های شخصی در آن از حفاظت کمتری برخوردارند، بپردازند. راهبردهای این سازمان در مورد حفاظت از حریم خصوصی و جریان فرامرزی داده‌ها از هشت اصل تشکیل شده است.

با توجه به آنچه گفته شد، ملاحظه می‌شود که چه در کنوانسیون جرائم سایبری و چه در راهبردهای سازمان همکاری و توسعه اقتصادی اروپا به نحو بارزی بر رعایت حریم خصوصی تأکید شده است لذا؛ با توجه به اینکه علاوه بر بخش اعظم ارتباطات الکترونیکی در فضای سایبر، شامل صحبت در محیط‌های گپ و کنفرانس‌های شبکه‌ای و پست‌های الکترونیکی، شکل‌های دیگری از ارتباطات سایبری وجود دارد که می‌توان هر یک از این محیط‌ها را مصداق حریم خصوصی دانست، لازم است از هرگونه، تفتیش، شنود و دستیابی غیر مجاز مصون باشند. (یزدانی زنون، ۱۳۸۸: ۸).

۳- آزار جنسی کودکان در فضای سایبری

آزار و اذیت سایبری^۱ در بین انواع خشونت جنسی، رایج‌تر است. کودکان و نوجوانان در دوره جدید، با استفاده از فناوری مدرن و اینترنت یکدیگر را آزار می‌دهند. به عنوان مثال، دانش‌آموزان از تلفن‌های هوشمند برای عکاسی از همکلاسی خود در رختکن استفاده می‌کنند و سپس تصویری را در فیس‌بوک منتشر می‌کنند تا توجه عمومی را جلب کنند. معمولاً همکلاسی‌ها به طور فعال چنین تصاویری را با کل مدرسه به اشتراک می‌گذارند تا قربانی ناراضی را مسخره کنند. تحقیقات نشان می‌دهد که یک پنجم از جوانان (۲۱.۹٪) در معرض ترور مجازی^۲ - آزار و اذیت سایبری قرار گرفته‌اند. (جوزف، ۲۰۲۰: ۱۲). تحقیقات انجام شده

^۱. cyberbullying

^۲. virtual terror

در اروپا در میان ۱۴ تا ۱۷ نوجوان نتایج هشدار دهنده‌ای را نشان می‌دهد - از هر پنج نفر نوجوان، یک نفر در اروپا قلدری و تمسخر را در اینترنت تجربه کرده است. بیش از نیمی (۶۳ درصد) از نوجوانان اروپایی این را اعتراف کردند^۱. آن‌ها در اینترنت با غریبه‌ها تماس می‌گیرند، اما از میان سه نفر، یک نفر چنین غریبه‌هایی را ملاقات کرده است. ترور مجازی به هیچ وجه نباید پدیده‌ای جزئی در نظر گرفته شود. بیش از نیمی از دانش آموزان مورد بررسی (۵۳.۵٪) که خودشان آن را تجربه کرده بودند، نشان دادند که قلدری و تمسخر در اینترنت بر روان آن‌ها تأثیر منفی گذاشته است. جالب است که قربانیان آزار اینترنتی نوجوانان ممکن است هم پسر باشند و هم دختر، هرچند دختران، با انگیزه جنسی بیشتری مورد حمله قرار می‌گیرند. تعقیب سایبری^۲ شکل دیگری از سوء استفاده جنسی است که می‌تواند به عنوان ردیابی سایبری با استفاده از محیط اینترنت یا سایر وسایل الکترونیکی تعریف شود^۳. این شکل از آزار جنسی، ممکن است شامل افترا، اتهامات نادرست و سرقت هویت و همچنین خطر تجاوز جنسی باشد. جرایم سایبری شریک (دوست) صمیمی^۴، آزار و اذیت آنلاین شریک عاشقانه فعلی یا سابق است. هدف تعقیب سایبری، کنترل قربانی برای ترویج انزوای اجتماعی و اعتیاد است. تعقیب کننده‌ها، می‌توانند یک غریبه آنلاین یا فردی باشند که قربانی یا مخاطب هدف را می‌شناسد. می‌تواند پیام‌های ایمیل توهین‌آمیز یا تهدیدآمیز مکرر را برای قربانیان خود ارسال کند، استفاده از ایمیل‌های آن‌ها را کنترل یا مختل کند و از حساب قربانی برای ارسال ایمیل به دیگران استفاده کند. آن‌ها همچنین می‌توانند از اینترنت برای تحقیق و جمع‌آوری اطلاعات شخصی در مورد قربانی برای آزار و اذیت او استفاده کنند. (منارد و آرون، ۲۰۲۲: ۴۵).

۳-۱- استعمار جنسی کودکان در بستر اینترنت

^۱ Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace. Available online at: https://ec.europa.eu/archives/docs/policies/eucyber-security/cybsec_comm_en.pdf

^۲ Cyberstalking

^۳ Directive ۹۲/۲۰۱۱/EU of the European Parliament and of the Council of ۱۳ December ۲۰۱۱ on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision ۲۰۰۴/JHA. Available online at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A۳۲۰۱۱L۰۰۹۳>

^۴ Intimate partner cybercrime

سوء استفاده جنسی از کودکان^۱ و بهره کشی جنسی از کودکان^۲، از جمله در اینترنت و همچنین پورنوگرافی کودکان، نقض جدی حقوق اساسی کودک، به ویژه در مورد حق کودک برای حمایت و مراقبت لازم برای رفاه کودکان است. پورنوگرافی کودکان حاوی تصاویر سوء استفاده جنسی از کودکان، از جمله سایر اشکال به خصوص جدی سوء استفاده جنسی از کودکان و بهره کشی جنسی از کودکان، در حال رشد و گسترش است. در ۱۳ دسامبر ۲۰۱۱، پارلمان اروپا دستورالعمل ۹۲/۲۰۱۱ / اتحادیه اروپا را در مورد مبارزه با سوء استفاده جنسی، بهره کشی جنسی از کودکان و پورنوگرافی کودکان و جایگزینی تصمیم چارچوب شورای JHA/۶۸/۲۰۰۴ تصویب کرد. برای جرایم جنایی جدی، مانند سوء استفاده جنسی از کودکان و پورنوگرافی کودکان، یک رویکرد جامع شامل تعقیب مجرمان، حمایت از کودکان قربانی و جلوگیری از آشکارسازی‌های غیر معمول، ضروری است که در انجام هر گونه اقدامی برای مبارزه با این جرایم، بهترین منافع کودک باید در اولویت قرار گیرد. این دستورالعمل‌ها، مسئولیت کیفری را برای دسترسی عمده به پورنوگرافی کودکان با استفاده از فناوری اطلاعات یا ارتباطات را پیش‌بینی می‌کند. برای اینکه فرد مسئول شناخته شود، باید هم قصد ورود به سایتی را داشته باشد که در آن پورنوگرافی کودکان موجود است و هم بداند که چنین تصاویری در آنجا یافت می‌شود. محدودیت‌ها، نباید برای افرادی اعمال شود که به طور ناخواسته به سایت‌های پورنوگرافی کودکان دسترسی داشته‌اند. یک جرم عمده ممکن است به ویژه با این واقعیت شناخته شود که به طور مکرر یا با استفاده از خدمات پرداخت شده انجام شده است. طبق الزامات یورواستات، فعالیت‌هایی مانند فحشا در حساب‌های ملی که می‌تواند شامل پورنوگرافی کودکان باشد، اکنون باید درج شود^۳.

استثمار جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی تحت تأثیر ماهیت خاص محیطی است که آن‌ها در آن قرار دارند. بی شک ویژگی‌های محیط شهری و روستایی بر اجتماعی شدن افراد، شکل‌گیری نظام ارزشی و فعالیت‌های مهم اجتماعی تأثیر می‌گذارد. محیط شهری پیوند کیفی جدیدی بین افراد ساکن در آن ایجاد می‌کند. این محیط دارای ویژگی‌های خاصی است مانند: سیستم ارتباطی پیشرفته از جمله ترافیک بالا، مجموعه‌ای از شرکت‌های صنعتی؛ نمایندگی گسترده‌ای از شرکت‌های خدماتی و موسسات سرگرمی؛ تعداد زیادی از مردم که به طور دائم

^۱. Sexual abuse of children

^۲. sexual exploitation of children

^۳. Reports statistics. Drossinternets.lv (Safe Internet) Available online at: <https://drossinternets.lv/lv/info/zinojumu-statistika>

در مناطق شهری زندگی می‌کنند. ناشناس بودن جمعیت که باعث گسترش رفتار انحرافی می‌شود. در محیط شهری، دسترسی گسترده‌ای به اینترنت جدید از جمله فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی وجود دارد. از سوی دیگر؛ در محیط روستایی یکی از بزرگترین فواید زندگی، ایمنی محیط زیست است. نبود مراکز صنعتی و نزدیکی به طبیعت بر محیط زیست و رشد جسمی و عاطفی افراد از جمله کودکان تأثیر مثبت دارد. عیب اصلی این است که در برخی از مناطق روستایی سیستم آب و برق به اندازه کافی توسعه نیافته است که زندگی روستاییان را به طور جدی پیچیده می‌کند. مناطق روستایی ارتباط مستقیمی با تولیدات کشاورزی دارند. کاهش تولیدات کشاورزی به بیکاری کمک می‌کند که به نوبه خود منجر به مشکلاتی مانند سوء مصرف الکل و جرم و جنایت می‌شود. اکنون محیط‌های شهری و روستایی به طور فزاینده‌ای توسط یک سیستم ارتباطی یکپارچه، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی به هم مرتبط شده‌اند. (ویلکس^۱، ۲۰۱۴: ۳۶). امروزه اینترنت در کنار مطبوعات، تلویزیون و مخابرات به جزء کلیدی زیرساخت‌های ارتباطات و اطلاعات جهانی تبدیل شده است. اینترنت را می‌توان به عنوان یکی از در دسترس‌ترین ابزارهای ارتباطی و جمع‌آوری اطلاعات دانست که در تمامی کشورها، به طور گسترده در دسترس است. کیفیت ارتباطات ارائه شده توسط اینترنت و در دسترس بودن منابع اطلاعاتی همه کاره با بالا بردن سطح عمومی آگاهی عمومی، بهبود فرصت‌ها و روش‌های آموزشی و اطمینان از در دسترس بودن اطلاعات رایگان، کمک قابل توجهی به توسعه زندگی اجتماعی می‌کند. اینترنت به رسانه‌ای تبدیل شده است که به طور موثر اطلاعات می‌دهد و تعاملات اجتماعی را ترویج می‌کند. هر شخصی می‌تواند هر اطلاعاتی را که نیاز دارد به دست آورد. با این حال، استفاده از سرویس اینترنت باید چالش‌های ناشی از این فرصت‌ها را نیز با تمرکز ویژه بر مشکلات حقوق کودکان در اینترنت برطرف کند. به طور کلی، تهدیدات سایبری از جمله جرایم در محیط الکترونیکی در جهان در حال افزایش است و دارایی‌های مجرمانه مجرمان در حال افزایش است. جرایم سایبری در معرض خطر کم کشف جرم در نظر گرفته می‌شود. مطالعات جرم‌شناسی و کارشناسان این ویژگی را تایید می‌کنند.^۲

یکی از گروه‌های اجتماعی که به دلیل تجربه ناکافی اجتماعی، فعالیت‌های ارتباطی بالا، فناوری‌های ارتباطات اطلاعاتی در دسترس (ICT) در معرض خطر قرار دارند، کودکان هستند.

^۱. Vilks

^۲. Internet Organised Crime Threat Assessment ۲۰۱۸. Available online at: <https://www.europol.europa.eu/internet-organised-crime-threat-assessment۲۰۱۸>

تغییرات عمده ای در استفاده از رسانه در میان خردسالان وجود دارد. خردسالان به طور فزاینده‌ای از رسانه‌ها از طریق دستگاه های تلفن همراه، از جمله بازی‌های ویدیویی آنلاین استفاده می‌کنند که به نوبه خود منجر به افزایش تقاضا برای خدمات اینترنتی می‌شود. پدیده سایت‌های اجتماعی‌سازی هم در سطح فردی و هم در سطح جامعه اهمیت فزاینده‌ای پیدا می‌کنند. این امر، فرصت‌های زیادی را برای خردسالان فراهم می‌کند، اما برای حمایت از کودکان نیز چالش‌هایی ایجاد می‌کند. رشد پورنوگرافی کودکان تحت شرایط خاصی، توسعه سریع فناوری، ناشناس بودن در فضای سایبری و هزینه کم منابع مصرف شده پشتیبانی می‌شود. مطالعات نشان داده است که حدود ۱۰ تا ۲۰ درصد از خردسالان در سراسر اروپا ممکن است در دوران کودکی، بخصوص با استفاده از فناوری‌های ارتباطی مدرن، مورد آزار جنسی قرار گرفته باشند.^۱ داده‌های نظارت بر اینترنت نشان می‌دهد که ۶۸ درصد از منابع مستهجن موجود در اینترنت حاوی پورنوگرافی کودکان است. شایع‌ترین قربانیان کودکان ۷ تا ۹ ساله، کودکان ۱۰ تا ۱۳ تا ۳۶ درصد و کودکان زیر ۷ تا ۲۵ درصد هستند. به طور کلی، می‌توان سه موقعیت حقوق کودکان را در اینترنت تشخیص داد: کودکان به عنوان کاربران اینترنت (صفحات WWW، کانال‌های چت، لیست‌های پستی، بازی‌ها). کودکان به عنوان محتوای پورنوگرافی و صفحات وب وابسته به عشق شهوانی (مواد بصری در وب سایت‌های حاوی پورنوگرافی). کودکان به عنوان منبع تهدید برای حقوق مشروع سایر کاربران اینترنت.

۳-۲- روند شیوع آزار جنسی علیه کودکان

هنگام تجزیه و تحلیل مشکل خشونت جنسی، از جمله خشونت سایبری، تعیین محتوای عملیاتی ضروری است. قانون ۳۰ مه ۲۰۱۳ در اروپا، "اصلاح قانون حمایت از حقوق کودک"^۲ که در ۴ جولای ۲۰۱۳ لازم‌الاجرا شد، تعریف خشونت را روشن کرد و بیان داشت که خشونت انواع خشونت جسمانی یا عاطفی است. خشونت جنسی، غفلت یا سایر رفتارهایی است که سلامت، زندگی، رشد یا عزت نفس کودک را به خطر می‌اندازد یا ممکن است به خطر بیانندازد. تحقیقات تجربی نسبتاً کمی در مورد خطرات کودکان در محیط الکترونیکی، از جمله موارد جنسی وجود دارد. نظرسنجی مرکز اینترنت امن‌تر اتریش در میان جوانان اروپایی به این نتیجه رسید که سوء استفاده جنسی از کودکان به اشکال مختلف وجود دارد و در اروپا و لتونی

^۱. Reports statistics. Drossinternets.lv (Safe Internet) Available online at: <https://drossinternets.lv/lv/info/zinojumu-statistika>

^۲. Amendments to the Law on the Protection of the Rights of the Child

رایج است. تقریباً یک سوم از کودکان مصاحبه شونده (۳۰٪) اعتراف کردند که شخصاً در معرض سکستینگ^۱ قرار گرفته‌اند. اگرچه مطالعاتی وجود دارد که به عوامل خطری اشاره می‌کند که ممکن است پتانسیل سوء استفاده جنسی را افزایش دهد، سن و پیشینه قربانیان، آزار جنسی محدودیت‌ها را نمی‌شناسد. تصاویر و ویدئوهایی از سوء استفاده جنسی از کودکان که در فضای مجازی یافت می‌شود، هم شامل پسران و هم دختران ۰ تا ۱۸ ساله می‌شود و ۶۳.۴۰ درصد از این کودکان زیر ۸ سال سن داشتند. مرکز حفاظت از کودکان کانادا هنگام ارزیابی گزارش‌ها برای هدف خود دریافت که کودکان زیر ۱۲ سال ۷۸.۳۰ درصد از تصاویر و ویدئوهای تیم خود را نشان می‌دهند و ۶۳.۴۰ درصد از این کودکان زیر ۸ سال سن دارند. در همین مطالب دریافتند که ۸۰.۴۲ درصد کودکان دختر و ۱۹.۵۸ درصد پسر هستند.^۲ چندین تصویر که یک کودک را به تصویر می‌کشد به ثبت خشونت تبدیل می‌شود و می‌تواند بارها منتشر شود و آثار نامطلوب آن، بسیار بیشتر از یک آزار که منجر به صدمات اضافی بزرگسالان می‌شود، پیامد دارد. داده‌های گزارش ۲۰۱۷ انجمن INHOPE نشان می‌دهد که تقریباً دو سوم کودکان (۶۰،۸۵) در معرض پورنوگرافی قرار گرفته‌اند.^۳ داده‌های انجمن INHOPR نشان می‌دهد که در ۴۳ کشور (از جمله لتونی)، ۸۷۹۳۰ گزارش از مطالب غیرقانونی در اینترنت دریافت شده است که نشان دهنده سوء استفاده جنسی از کودکان است. این‌ها ۲۵۹۰۱۶ تصویر یا ویدیو با محتوای غیرقانونی هستند. بیشتر - (۶۲٪) محتوای غیرقانونی ظرف سه روز حذف شد.

۳-۳- عوامل تعیین کننده آزار جنسی در کودکان در محیط الکترونیکی^۵

برای این‌که بتوان با موفقیت در پیشگیری و مبارزه با استثمار جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی و همچنین در محیط‌های شهری و روستایی اقدام کرد، شناسایی عوامل تعیین

^۱. Sextings

پیامک ارسال، دریافت یا ارسال پیام‌ها، عکس‌ها یا ویدئوهای غیراخلاقی جنسی، عمدتاً بین تلفن‌های همراه است. همچنین ممکن است شامل استفاده از رایانه یا هر دستگاه دیجیتالی باشد.

^۲. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Available online at: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

^۳. Child safety online: global challenges and strategies. Available online at: <https://www.unicef-irc.org/publications/۶۵۰-child-safety-online-global-challenges-and-strategies.html>.

^۴. Child pornography is sexual abuse material. Available online at: <https://www.thorn.org/child-pornography-and-abuse-statistics/>

^۵. E-environment

کننده این جرم ضروری است. عوامل بهره کشی جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی را می توان با چندین معیار اساسی، متمایز کرد. اول از همه، بسته به دامنه عوامل، می توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) عوامل جهانی (محیطی وسیع جهانی).

ب) عوامل کلان محیطی (عمدتاً مشخصه سطح ملی در محیط کلان).

ج) عوامل محیطی خرد که مشخصه افراد خاصی است که حقوق آنها تضییع شده است (کودکان، والدین آنها).

در مورد گروه اول: واقعیت مهم این است که افزایش سریع فناوری های اطلاعات و ارتباطات و گسترش کاربردهای آن ها را از هم جدا کنیم. فناوری اطلاعات و ارتباطات به مبنای رشد اقتصادی تبدیل شده و منبع مهمی است که در همه حوزه های اقتصاد و ارتباطات مورد استفاده قرار می گیرد. نمایندگان اتحادیه بین المللی ارتباطات راه دور سازمان ملل متحد^۱: داده هایی را در مورد پیش بینی ها در زمینه های اطلاعات و فناوری و مصرف آن ها در جهان منتشر کرده اند. پیش بینی این است که در پایان سال ۲۰۱۸ کمی بیش از نیمی یا ۳.۹ میلیارد نفر از جمعیت جهان از اینترنت استفاده می کنند. (کیم و آرون، ۲۰۲۲: ۱۴). در پایان سال ۲۰۱۹ به نقطه ای رسیده است که بیش از ۵۱.۲ درصد از جمعیت جهان از اینترنت استفاده می کنند. دسترسی گسترده به فناوری اطلاعات و ارتباطات مشخص می کند که محیط الکترونیکی اغلب توسط افراد مستعد خشونت جنسی علیه کودکان، توسعه پلتفرم های جنسی، وبسایت های پورنوگرافی کودکان و غیره و همچنین افراد زیر سن قانونی که کاربران فعال اینترنت هستند، استفاده می شود و با مطالب وابسته به عشق شهوانی و پورنوگرافی آدر سایت آشنا می شوند. گرایش های متناظر اما بارزتر در سطح کلان و ملی مشاهده می شود. به این ترتیب تعداد کاربران دائمی اینترنت (حداقل یک بار در هفته) در سال ۲۰۱۸ به ۸۱ درصد رسید^۲. بیشتر کاربران اینترنت دانش جویان و بچه های مدرسه ای هستند. هر سال دسترسی به اینترنت در قلمرو کشورها در حال افزایش است. امروزه در ایران، استفاده همگانی از رسانه های مجازی و به خصوص اینترنت

^۱. International Telecommunications Union (ITU).

^۲. erotic and pornographic materials.

^۳. Internet Organised Crime Threat Assessment ۲۰۱۸. Available online at: <https://www.europol.europa.eu/internet-organised-crime-threat-assessment> ۲۰۱۸

به یک واقعیت انکارناپذیر تبدیل شده است. بر اساس آمار سایت جهانی اینترنت در ژوئن ۲۰۱۴ میلادی، ۴۵ میلیون کاربر اینترنتی در ایران وجود داشتند که بیش از ۴۰ درصد کل کاربران اینترنت در خاورمیانه و ۱.۶ درصد از کل کاربران جهان را به خود اختصاص داده است. این در حالی است که در همین سال ایران ۳۴ درصد جمعیت خاورمیانه و ۱.۱۲ درصد کل جمعیت دنیا را تشکیل می‌داد. همچنین در دسامبر ۲۰۱۳ میلادی، ایران از بین ۲۰ کشوری که بیشترین کاربران اینترنتی را دارند، در رده سیزدهم قرار گرفته است. (آمار جهانی اینترنت، ۲۰۱۵).

در محیط خرد، بدون شک، فناوری اطلاعات و ارتباطات گسترده و در دسترس بودن اینترنت مشاهده می‌شود. استفاده از آن با سنت‌ها، ارزش‌های فرهنگی اکتسابی و انباشته گروه‌های اجتماعی خاص، خانواده‌ها، از جمله کودکان، سطح آگاهی حقوقی مرتبط است. سوء استفاده جنسی از کودکان مربوط به زمانی است که خردسالان در رایانه، تبلت و دستگاه‌های تلفن همراه وقت می‌گذرانند. در اصل، محیط مجازی تا حد زیادی جایگزین محیط واقعی می‌شود و جایگزین فقدان حمایت عاطفی در مدرسه، شرایط نامساعد خانواده، اشغال ناکافی کودک و کنترل ضعیف است. ممکن است عناصر جنسی آشکار در خانواده، سوء مصرف الکل یا مواد مخدر توسط والدین و اشتیاق به قمار وجود داشته باشد. فقر مانع رشد فرزندان است و خانواده‌های فقیر و کم‌درآمد اغلب قادر به پرداخت هزینه وسایل مدرسه برای کودکان، رویدادهای اجتماعی و فرهنگی خارج از مدرسه نیستند که منجر به تاخیر در رشد اجتماعی کودکان می‌شود.^۱ تحقیقات جامعه‌شناختی همچنین به تأثیر فقر بر نقض حقوق کودکان از جمله خشونت جنسی علیه آن‌ها اشاره می‌کند. این سوال مطرح می‌شود که فقر چگونه می‌تواند سوء استفاده جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی را تحت تأثیر قرار دهد؟ اول از همه، یک خانواده فقیر قادر به اطمینان از تنوع فعالیت‌های آموزشی و پرورش علاقه کودکان نیست. در شرایط فعلی، دسترسی نامحدود به منابع بزرگ مورد نیاز نیست. ثانیاً، منابع مادی ناکافی، رضای محدود نیازهای حیاتی و ظهور خانواده‌های آسیب‌دیده اجتماعی را تعیین می‌کند که کنترل ضعیف کودک و استفاده از دستگاه‌های تلفن همراه را با خود به همراه دارد. به طور کلی، این مسایل و مشکلات مرتبط با فقر، حقوق بشر - اقتصادی (حق کار و درآمد کافی)، اجتماعی (دسترسی به بهداشت و آموزش)، سیاسی (آزادی اندیشه، بیان و انجمن) و فرهنگی (حق اقامت)، هویت فرهنگی و مشارکت در زندگی فرهنگی جامعه را تهدید می‌کند.

^۱ Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace. Available online at: https://ec.europa.eu/archives/docs/policies/eucyber-security/cybssec_comm_en.pdf.

عوامل مؤثر در افزایش سوء استفاده جنسی از کودکان در شهرها و مناطق روستایی در محیط الکترونیکی را نیز می‌توان به گروه‌های زیر تقسیم کرد:

(الف) عوامل فنی: دسترسی گسترده به اینترنت، افزایش سرعت دانلود اینترنت: تعداد کاربران، از جمله خردسالان: نوسازی فناوری اطلاعات و ارتباطات.

(ب) عوامل محیطی فرهنگی: دسترسی به خدمات اجتماعی، سطح توسعه اجتماعی-اقتصادی.

(ج) عوامل مشخص کننده شخصیت کودکان. فرصت‌های جلوگیری از سوء استفاده جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی در مناطق روستایی کمتر از شهرها است که با کمبود منابع کنترل همراه است.

۴- آزارهای جنسی کودکان در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان ۱۳۹۹

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان در جلسه علنی روز سه شنبه ۱۳۹۹/۰۲/۲۳ تصویب شد و طی نامه شماره ۲۸۷۵۳ مورخ ۱۳۹۹/۰۳/۲۲ از سوی رییس جمهور ابلاغ گردید. مهمترین ماده این قانون، ماده ۱۰ می‌باشد که ماده ۱۰- هرکس نسبت به طفل یا نوجوان مرتکب آزار یا سوءاستفاده جنسی شود، در صورتی که مشمول مجازات حد نباشد با در نظر گرفتن شرایطی مانند وضعیت بزه‌دیده، شرایط مرتکب و آثار جرم، به ترتیب زیر مجازات می‌شود:

۱- آزار جنسی تماسی توسط محارم یا با عنف به مجازات حبس درجه پنج قانون مجازات اسلامی.

۲- سایر آزارهای جنسی تماسی به مجازات حبس درجه شش قانون مجازات اسلامی.

۳- آزار جنسی غیرتماسی توسط محارم یا با عنف به یکی از مجازات‌های درجه هفت قانون مجازات اسلامی.

۴- سایر آزارهای جنسی غیرتماسی به یکی از مجازات‌های درجه هشت قانون مجازات اسلامی.

۵- بهره‌کشی جنسی از طفل و نوجوان از طریق عرضه، در اختیار گرفتن، وادار یا اجیر کردن برای هرزه‌نگاری یا سوءاستفاده جنسی به مجازات حبس درجه پنج قانون مجازات اسلامی.

۶- در دسترس قرار دادن یا ارائه محتوا یا اثر مستهجن یا مبتذل به طفل یا نوجوان به یک یا چند مجازات درجه هشت قانون مجازات اسلامی.

۷- استفاده از طفل و نوجوان برای تهیه، تولید، توزیع، تکثیر، نمایش، فروش و نگهداری آثار سمعی و بصری مستهجن یا مبتذل، حسب مورد به میانگین حداقل و حداکثر تا حداکثر مجازات مقرر در قانون مربوط.

۸- واردات، صادرات، تکثیر، انتشار، عرضه، معامله یا بارگذاری محتوا یا اثر مستهجن یا مبتذل که در آن‌ها از اطفال و نوجوانان بهره‌گیری شده و یا حمل و نگهداری آن‌ها به یکی از مجازات‌های درجه شش قانون مجازات اسلامی.

۹- برقراری ارتباط با طفل و نوجوان در فضای مجازی به‌منظور هرگونه آزار جنسی یا ارتباط جنسی نامشروع به یکی از مجازات‌های درجه شش قانون مجازات اسلامی.

۴-۱- سیاست تقنینی در قبال آزار جنسی کودکان

قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ برای نخستین‌بار با استفاده از عبارت «سوءاستفاده جنسی»، بسیاری از اقدامات آسیب‌رسان جنسی را جرم‌انگاری کرده است. سوءاستفاده جنسی را می‌توان به دو گروه کلی تقسیم کرد: سوءاستفاده‌هایی که خود بزه‌دیده هدف مستقیم مرتکب، جهت ارضای نیاز جنسی‌اش است و دیگری، استفاده از اطفال و نوجوانان به‌عنوان وسیله در ارتباط با رفتارهای جنسی. رفتارهای متعددی در قانون حمایت سوءاستفاده تلقی شده‌اند، اما کیفر متناسبی برای آن‌ها پیش‌بینی نشده است. به‌عبارت دیگر، قانون‌گذار در جرم‌انگاری نسبتاً خوب اما در کیفرگذاری پُرآیراد عمل کرده است. قانون در مسیر جرم‌انگاری سوءاستفاده جنسی چالش‌هایی نیز به‌همراه دارد، مانند اینکه بین سن مسئولیت کیفری اطفال و سن حمایت از آن‌ها تفکیک صحیحی صورت نگرفته است و یا اینکه بسیاری از سوءاستفاده‌های جنسی در قانون مجازات اسلامی به‌عنوان جرایم حدی شناخته می‌شوند، ولی قانون‌گذار بین اعمال حد یا تعزیر اقدام قابل‌قبولی را انجام نداده است، درحالی‌که می‌توانست از مبنا قرار دادن بلوغ برای مسئولیت کیفری فاصله بگیرد و علاوه‌بر حد، مجازات تعزیری مقرر در قانون را بر مرتکب قابل‌اعمال بداند.

عمده تمرکز قانون‌گذار ایران در قبال جرائم جنسی علیه کودکان بر دو محور تعرض و آزاری است که بر روی کودکان رخ می‌دهد. در گستره قوانین و مقررات ملی، حقوق رشد مدارانه اطفال مورد تأیید و تأکید قرار گرفته است و می‌توان جهت‌گیری حمایتی نسبت به اطفال و نوجوانان در قانون مجازات اسلامی ایران و سایر سیاست‌گذاری‌های کلی مشاهده نمود. حمایت از مادران به‌ویژه در دوران بارداری و حضانت فرزند و حمایت کودکان بی سرپرست و نیز اعطای قیمومت فرزندان به مادران شایسته در جهت غبطه آنان از رویکردهای اساسی حمایتی در قوانین داخلی است. (بند ۲ و ۵ اصل ۲۱ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران).

در سطح تقنینی قانون گذار ایران در ماده ۸۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، با تأسی از اصول حاکم بر نظام عدالت کیفری اطفال، توجه به خانواده را در مرکز کانون توجهات خویش قرار داده و آنچه در این میان بدان توجهی نشده است، عدم پیش بینی ضمانت اجرای مناسبی در موارد تخطی از اجرای دستورات دادگاه می باشد. بدیهی است با توجه به آثار بازپرورانه و رشد مدار دستورات برشمرده شده در تبصره ماده ۸۸ وجود ضمانت اجرای متناسب، اجرای هر چه بهتر آن را از سوی خانواده، تضمین می کند و در نتیجه اهداف پیشگیری و کودک مدار نظام دادرسی اطفال به نحو مطلوب تری تحقق می یابد. از طرفی با مطالعه ساختار نظام پلیسی ایران و بررسی قوانین مربوطه نظیر قانون ناجا مصوب ۱۳۶۹، قانون حمایت از کودکان مصوب ۱۳۸۱/۱۰/۱۱ و قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۶۲، در خصوص اختیارات و وظایف پلیس در قبال اطفال و نوجوانان سکوت اختیار کرده است، هر چند تا قبل از تصویب قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲ پلیس با تشکیل دواپری در کلانتری ها تحت عنوان مراکز مشاوره به امور اطفال و نوجوانان رسیدگی می نموده و در برخورد با اطفال و نوجوانان به استناد بندهای ۱۷ و ۱۸ ماده ۴ قانون ناجا تلاش نموده تا با همکاری سایر سازمان ها نظیر بهزیستی و شهرداری ها به نوعی اقداماتی را به انجام برساند اما هیچ گاه در خصوص تدابیر حمایتی در قبال اطفال و نوجوانان در معرض خطر اختیارات قانونی به پلیس اعطا نشده است. بنابراین با توجه به مطالب گفته شده می توان گفت قانون گذار برخلاف مداخله قضایی که از یک منطبق و سیاست جنایی افتراقی در قبال اطفال و نوجوانان تبعیت نموده، در خصوص سیاست جنایی افتراقی مداخله پلیسی به طور عام و سیاست جنایی اجرایی حمایتی به طور خاص در قبال اطفال و نوجوانان در معرض خطر سکوت اختیار نموده است. در عین حال، ساز و کار پیشگیری رشد مدار در قانون تبیین نگردیده است و در قانون پیشگیری از جرم نیز صرفاً در مورد پیشگیری سخن گفته است.

۵- جنبه های پیشگیری و مبارزه با استثمار جنسی کودکان در محیط الکترونیکی

در زمینه پیشگیری و مبارزه با بهره کشی جنسی از کودکان در محیط، جنبه های زیر باید مورد توجه قرار گیرد:

الف) قانونی.

ب) ترویج اصل خود تنظیمی ارائه خدمات اینترنتی و اقدامات فنی.

ج) آموزش عمومی در مورد استفاده ایمن از اینترنت و اخلاق.

با توجه به جنبه‌های قانونی پیشگیری و مبارزه با بهره‌کشی جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی، لازم است چارچوب قانونی خدمات شناسایی الکترونیکی، معرفی استانداردهای تکنولوژیکی و امنیتی مشترک پذیرفته شده قانونی، ایجاد یک سیستم قابل اعتماد و قابل اطمینان، مشخص شود. سیستم پایش قابل اجرا برای خدمات شناسایی الکترونیکی به عنوان بخشی از مکانیسم نظارت و هماهنگی امنیت ICT ملی. دستورالعمل پارلمان اروپا ۹۲/۲۰۱۱ / اتحادیه اروپا "مبارزه با سوء استفاده جنسی از کودکان، بهره‌کشی جنسی از کودکان و هرزه نگاری کودکان و جایگزینی تصمیم چارچوب شورای ۶۸/۲۰۰۴ / JHA". نقش مهمی در جلوگیری از سوء استفاده جنسی از کودکان ایفا می‌کند. این دستورالعمل فعالیت‌های لازم کشورهای عضو را در توسعه اقدامات قانونی ملی و توسعه بیشتر سیستم نهادی تعریف می‌کند. در زمینه مسئولیت کیفری برای اعمال مربوط به نمایش‌های مستهجن، این مورد برای فعالیت‌هایی است که فعالیت‌های جنسی بینندگان است. بر اساس بخشنامه فوق‌الذکر، مقررات قسمت اول ماده ۱۶۶ قانون جزایی جمهوری لتونی در ۱۵ مه ۲۰۱۴ با شکل جدیدی از پورنوگرافی - یک نمایش مستهجن - تکمیل شد که در ماهیت با نمایش‌های مستهجن مطابقت دارد. اما با این تفاوت که هرزه‌نگاری در فیلم‌های ضبط‌شده یا هر شکل مادی دیگری ضبط نمی‌شود، بلکه در محل یا زنده نمایش داده می‌شود. بنابراین، تماس مستقیم شخصی بین همسالان با رضایت متقابل از تعریف (اصلاحات قانون جزا) مستثنی شده است. پورنوگرافی کودکان اغلب حاوی تصاویری است که آزار جنسی کودکان توسط بزرگسالان را نشان می‌دهد. اگر چنین تصاویری عمدتاً برای مقاصد جنسی با یا بدون اطلاع کودک گرفته شده باشد یا از آن‌ها استفاده شود، ممکن است تصاویری باشند که کودکان درگیر رفتارهای صریح جنسی یا اندام تناسلی آن‌ها را نشان می‌دهد. در رابطه با اشکال جدی سوء استفاده جنسی و بهره‌کشی جنسی از کودکان، چارچوب قانونی ملی، همانطور که در دستورالعمل ۹۲/۲۰۱۱ / اتحادیه اروپا پیش‌بینی شده است، باید تحریم‌های موثر، متناسب و بازدارنده را بررسی کند. این امر به ویژه در مورد اشکال مختلف سوء استفاده جنسی از کودکان و بهره‌کشی جنسی از کودکان که با استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی تسهیل می‌شود، مانند آزار و اذیت آنلاین برای مقاصد جنسی در سایت‌های شبکه‌های اجتماعی، صدق می‌کند. این دستورالعمل، کشورهای عضو را ملزم می‌کند تا تحریم‌های کیفری را در قوانین خود، مشروط به مفاد قانون اتحادیه در مورد مبارزه با سوء استفاده جنسی، بهره‌کشی جنسی از کودکان و پورنوگرافی کودکان، پیش‌بینی کنند. این دستورالعمل مستلزم آن است که برای دسترسی عمده به هرزه‌نگاری

کودکان با استفاده از فناوری‌های اطلاعات یا ارتباطات، مسئولیت کیفری وجود داشته باشد. برای اینکه فرد مسئول شناخته شود، باید قصد ورود به سایتی را داشته باشد که در آن پورنوگرافی کودک در دسترس است و بداند که چنین تصاویری در آنجا یافت می‌شود. یک جرم عمدی ممکن است به ویژه با این واقعیت که به طور مکرر یا با استفاده از خدمات پرداخت شده انجام شده است شناسایی شود.

هرزه‌نگاری کودکان، یعنی تصاویر سوء استفاده جنسی از کودکان، نوع خاصی از محتوا است که نمی‌توان آن را به‌عنوان ابراز عقیده در نظر گرفت. به منظور مبارزه با این، لازم است که گردش مواد کودک آزاری محدود شود و اطمینان حاصل شود که آپلود چنین محتوایی در اینترنت عمومی برای مجرمان دشوارتر یا غیرممکن است. بنابراین، اتخاذ اقدامات پیشگیرانه برای حذف چنین محتوایی و دستگیری افرادی که مسئول ساخت، توزیع یا دانلود تصاویر سوء استفاده جنسی از کودکان هستند، ضروری است. با این حال، هنوز باید بپذیریم که با وجود چنین تلاش‌هایی، حذف محتوای هرزه‌نگاری کودکان از منبع آن‌ها اغلب غیرممکن است اگر مطالب اصلی در کشورهای اتحادیه اروپا نباشد. در برخی موارد، حذف مواد در کشور مورد نظر فرآیندی طولانی است. لازم است اتحادیه اروپا مکانیزم واحدی را برای مسدود کردن دسترسی به وب سایت‌هایی که دارای پورنوگرافی کودکان هستند یا از طریق این سایت‌ها در داخل اتحادیه توزیع شده‌اند، معرفی کند. به منظور حذف و مسدود کردن محتوای کودک آزاری، همکاری بین مقامات دولتی باید ایجاد و تقویت شود، به ویژه با هدف اطمینان از اینکه مکاتبات با وب سایت‌های حاوی مطالب هرزه‌نگاری کودکان تا حد امکان کامل باشد و از تکرار کار جلوگیری شود. چنین اقداماتی باید همیشه حقوق کاربران نهایی را در نظر گرفته و از انطباق با رویه‌های قانونی و قضایی موجود و همچنین مفاد کنوانسیون اروپایی برای حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی^۱ و منشور حقوق بنیادین اطمینان حاصل کند. اتحادیه اروپا آشناس بودن بی سابقه. افراد این فرصت را دارند که هویت واقعی و ویژگی‌های شخصیتی خود مانند سن خود را پنهان کنند. مقامات تحقیق و تفحص در مورد سوء استفاده جنسی از کودکان، از جمله جرایم سایبری، و تعقیب کیفری باید ابزار مؤثری برای تحقیق فراهم کنند. این ابزارها می‌توانند شامل فعالیت‌های تحقیقاتی ویژه، از جمله شنود، نظارت مخفی، از جمله نظارت

^۱. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Available online at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:۱۲۰۱۲P/TXT>.

^۲. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Available online at: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

الکترونیکی، نظارت بر حساب بانکی یا سایر اشکال تحقیقات مالی با در نظر گرفتن نوع و شدت جرایم تحت بررسی باشد. در صورت اقتضا و مطابق با قانون قابل اجرا، چنین وسایلی باید امکان استفاده مقامات مجری قانون از هویت پنهان در اینترنت را نیز در بر داشته باشد.

FBI از یک تاکتیک کاملاً جدید در مبارزه با پورنوگرافی کودکان استفاده کرده است: تسلط بر هویت آنلاین مظنونان برای ورود به گروه‌های خصوصی با محتوای غیرقانونی. ماموران از هویت داکستون هنسن ۲۳ ساله اهل سالت‌لیک‌سیتی استفاده کردند که از نام کاربری ۱۰KitB استفاده می‌کرد. از ۱۲ آوریل ۲۰۱۷ تا ۱۳ نوامبر ۲۰۱۸، مامور مخفی FBI که برای آژانس سالت‌لیک‌سیتی کار می‌کرد، هویت آنلاین هانسن را به دست گرفت. ماموران حدود هجده ماه پس از شناسایی یک توزیع کننده پورنوگرافی، اجازه انتشار مطالب سوءاستفاده جنسی از کودکان در شبکه اجتماعی اینستاگرام را دادند. این عملیات خاص دو جنبه مهم دارد. اولاً، با استفاده از این تاکتیک، پلیس می‌تواند افرادی را که با تصاویر و فیلم‌های کودکان، مطالب مستهجن را توزیع می‌کنند، شناسایی، مستند و تحت پیگرد قانونی قرار دهد. ثانیاً، مطالب شبکه‌های اجتماعی شامل کودکان و جوانان خاصی است که به طور مکرر به آنها صدمه می‌زنند (قربانی شدن چندگانه). علاوه بر این، مطالب مستهجن همچنان توسط خردسالان خوانده و دانلود می‌شد. باید پذیرفت که انجام این نوع عملیات باید با رویکرد اخلاقی حقوقی و اخلاقی ارزیابی شود. در مطالعه‌ای که در سال ۲۰۱۸ در لتونی انجام شد، مشخص شد که هر دوم پاسخ‌دهنده با تخلفاتی در اینترنت مواجه شده است.

در میان تخلفات موجود در اینترنت، موارد زیر مشاهده شده است: باج‌گیری یا تهدید به آن. طرح‌های کلاهبرداری مالی، تجربه خشونت عاطفی، تعامل با مطالب مستهجن بدون هشدار محدودیت سنی. از هر هفت نفر، یک نفر، اعتراف کرده‌اند که با شخصی در اینترنت آشنا هستند که با استفاده از یک پروفایل نادرست، شخص دیگری را منحرف می‌کند. در عین حال، ۳۹ درصد از والدین علاقه‌مند نبودند که آیا کودک تجربه منفی استفاده از اینترنت را داشته است یا خیر. خود تنظیمی و اقدامات فنی برای ارائه خدمات اینترنتی به اندازه کافی گسترده و مشخص است. در دسترس بودن گسترده محیط الکترونیکی در جامعه بدون توانایی محافظت از فرد، به ویژه کودکان، در برابر محتوای مضر یا ناخواسته اینترنت و توانایی ارائه کمک و حمایت لازم در شرایطی که چنین محتوای مضر وب دارای یا احتمال وقوع دارد. جلوگیری از دسترسی به محتوای مضر اینترنتی در اسرع وقت ضروری است. دستورالعمل‌های جامعه اطلاعاتی بیان می‌کند که لازم است در مورد محتوای غیرقانونی و مضر در اینترنت به بازرسی

دولتی حمایت از حقوق کودکان گزارش شود. بازرسی ایالتی حمایت از حقوق کودکان باید از کودکانی که با اطلاعات مضر اطلاعاتی در اینترنت مواجه شده‌اند حمایت روان شناس ارائه کند.^۱ هیئت وزیران به دستور شماره ۵۸۱ مورخ ۲۵ اوت ۲۰۰۹ "برنامه اقدام برای حمایت از خردسالان در برابر جرائم جنایی در برابر فضیلت و ناپردباری ۲۰۱۰-۲۰۱۳" را تصویب کرد. این‌را مشکلاتی که در حال حاضر در عمل با آن مواجه هستیم نیز نشان می‌دهد، به عنوان مثال، هنوز راه حلی برای برخورد با افرادی که علاقه جنسی به کودکان دارند و خواهان کمک هستند وجود ندارد، هنوز دخالت کافی وزارت بهداشت در حل این مشکل وجود ندارد. هنوز راه حل‌های کافی برای سوءاستفاده جنسی در پیشگیری از جرم، عمومی، از جمله مشارکت بخش غیردولتی در پیشگیری و کشف این جرایم و غیره وجود ندارد.

به طور کلی، پیشگیری و مبارزه با سوء استفاده جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی متنوع است. با این حال، آن‌ها پراکنده و در برنامه‌ها، دستورالعمل‌ها و مفاهیم مختلف گنجانده شده‌اند. اسناد برنامه ریزی سیاسی بین ویژگی‌های محیط اجتماعی از جمله مناطق روستایی و شهری تمایزی قائل نمی‌شوند. اقدامات پیشگیرانه، تحولات فناوری اطلاعات جدید را در نظر نمی‌گیرد. لازم به ذکر است که اثربخشی و دستاوردهای مثبت اقدامات پیشگیری و مبارزه با استثمار جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی دست کم گرفته شده است.

^۱. Exclusive: What Happened When the FBI Took Over the Instagram And Kik Of A Child Porn Dealer. Available online at: <https://www.forbes.com/sites/thomasbrewster/06/03/2019>

^۲. Action Plan for the Protection of Minors from Criminal Offenses against Virtue and Intolerance ۲۰۱۰-۲۰۱۳

نتیجه گیری

استثمار جنسی از کودکان در محیط الکترونیکی در ایران به طور دقیق و جامع مورد مطالعه قرار نگرفته است. تهدیدات سایبری جنسی کودکان نسبت به محیط واقعی گسترده تر است و فواصل قانونی بالایی دارد. در نتیجه، تعیین میزان آسیب وارد شده به افراد زیر سن قانونی در موارد آزار و اذیت جنسی در محیط الکترونیکی از نظر عینی دشوار است. سوءاستفاده جنسی از کودکان در یک محیط مجازی، روند اجتماعی شدن آن‌ها را مخدوش می‌کند، ارزش یک سیستم ارزشی مثبت را جلب می‌کند و آن‌ها را از نظر عاطفی و روانی آسیب می‌رساند. اشکال بهره‌کشی جنسی از کودکان، متنوع تر و اصلاح می‌شود. به استثنای سایت‌ها و پیوندهای گسترده پورنوگرافی کودکان در محیط الکترونیکی، اشکال جدیدی از خشونت جنسی نوجوانان - آزار و اذیت اینترنتی، سکستینگ، سکستورینگ، سایبری - نیز در حال گسترش است. می‌توانیم ببینیم که با افزایش احتمال آزار جنسی، کودکان بیشتر مورد خشونت جنسی قرار می‌گیرند. در دسترس بودن و تأثیر اطلاعات جنسی (نشریات وابسته به عشق شهوانی و پورنوگرافی) در حال تشدید است و به توسعه هنجارها، آرمان‌ها و ارزش‌های انحرافی در کودکان کمک می‌کند. در وضعیت فعلی، عواملی که آزار جنسی کودکان را تعیین می‌کنند، اجتماعی و تکنولوژیکی هستند. آن‌ها در سطوح جهانی، کلان و فردی عمل می‌کنند. آزار جنسی علیه کودکان در فضای مجازی با عوامل عینی تعیین شده، مانند توسعه فناوری‌های اینترنتی و در دسترس بودن گسترده آن‌ها، مرتبط است. تلاش کودکان برای یادگیری و استفاده از فناوری‌های نوین، جذابیت محیط مجازی بر خلاف شرایط واقعی و شرایط مبهم و در بسیاری از موارد نامفهوم را باید مورد توجه قرار داد. رواج مطالب مستهجن در محیط اینترنت و کنترل ضعیف توزیع آن‌ها از دیگر عوامل است.

بررسی وضعیت کیفری و جرم انگاری آزار جنسی کودکان در فضای سایبری در قانون مدون ایران و نیز رویه قضایی و اجرایی با مسایل و مشکلاتی چون ابهام و عدم تمایل به پیگیری کردن ارکان قضایی بدون وجود شاکیان خصوصی دارد. تابو بودن و نیز مسایل و تبعات مطرح کردن آزارهای جنسی در دنیای واقعی و نیز ناشناس بودن و فیلتر بودن و ناتوانی در پیگیری‌های سایبری در کنار زمان‌بر بودن چنین پرونده‌هایی، از عمده مشکلات اصلی حوزه جرایم و آزار و سوءاستفاده جنسی از کودکان در فضای سایبر در ایران می‌باشد. گستردگی اصطلاحات مرتبط با آزار جنسی در کشورهای دیگر و وضع قوانین کیفری مرتبط با آن، با در نظر گرفتن روزآمد

شدن و گستردگی وسیع آن، نشان از عقب ماندگی جرم‌زایی کیفری ایران در حوزه جرایم سایبری کودکان می‌باشد. لذا توجه به ابعاد خرد و خانوادگی، و نیز آگاه‌رسانی در باب انواع آزاررسانی‌ها و نیز ابعاد ملی و وضع قوانین به‌روز و پیاده‌سازی آن در روال اجرایی و پیوند داشتن با دیگر کشورها، در زمینه پیگیری و صیانت از حقوق کودکان در فضای سایبر، می‌تواند بُعد بین‌المللی جرم‌زایی قوانین کیفری مرتبط با آزار و سوءاستفاده جنسی از کودکان را پوشش دهد و ضمانت‌های حداکثری را برای کودکان به همراه داشته باشد.

منابع

۱. بازگیر، یدالله (۱۳۷۸). قانون مجازات اسلامی «در آیینۀ آراء دیوان عالی کشور (حدود-جرائم خلاف اخلاق حسنه)» نشر هستان، چ اول.
۲. بیگی، جمال (۱۳۸۴). بزه دیدگی اطفال در حقوق ایران، تهران: میزان.
- جلالی فراهانی، امیر حسین (۱۳۸۳)، پیشگیری از جریام رایانه‌ای، مجله حقوقی دادگستری، شماره ۴۷.
۳. حسن بیگی، ابراهیم (۱۳۸۴)، حقوق و امنیت در فضای سایبر، تهران، مؤسسه مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر.
۴. رحیمی محمدهادی (۱۳۹۸). مسئولیت‌های حقوقی در جرم‌زایی جرایم جنسی کودکان در فضای مجازی در نظام حقوقی ایران. دوفصلنامه مطالعات فقه و حقوق رسانه. ۱ (۱): ۷۵-۹۳.
۵. زینالی، امیر حمزه (۱۳۸۷)، ارزیابی گستره مداخلات قانون‌گذار کیفری ایران در حوزه آسیب‌ها و انحراف‌های اجتماعی، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال نهم، شماره ۵۷.
۶. سفیدی، سپیده؛ هوشمند، پونه؛ حاجی ده‌آبادی، محمدعلی (۱۳۹۶)، بررسی حقوقی جرم شناسی هرزه نگاری جنسی کودکان»، فصلنامه علمی تحقیقات حقوقی آزاد، دوره دهم، شماره ۳۸.
۷. سلیمی قلعه‌بی احسان، دست‌فال یلدا (۱۴۰۲). جرائم جنسی در فضای سایبر؛ از علت‌شناسی تا کارایی سنجی راهبردهای مقابله‌ای. مجله علمی پژوهشی حقوق پزشکی. ۱۷ (۵۸): ۵۰۵-۵۲۱.
۸. شمس ناتری، محمد ابراهیم و مجید ابوالمعالی، علیزاده، زهرا السادات (۱۳۹۰)، ویژگی‌های جرم انگاری در پرتو اسناد و موازین حقوق بشر، فصلنامه راهبرد، شماره بیستم. شماره ۵۸.

۹. عباسی محمود، مرسی هادی، فخرالساداتی سیداسماعیل (۱۴۰۱). رویکرد حمایتی حقوق ایران به بزه‌دیدگی اطفال و نوجوانان در فضای مجازی (با تأکید بر قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹). فصلنامه حقوق کودک. ۴ (۱۴): ۲۹-۴۸

۱۰. فرجی‌ها، محمد و علمداری، علی (۱۳۹۶)، مطالعه تطبیقی معیارهای جرم‌انگاری در فضای سایبر در نظام کیفری ایران و آلمان، مطالعات حقوقی تطبیقی، دوره ۸، شماره ۲.

۱۱. فضلی، مهدی (۱۳۸۹)، مسئولیت کیفری در فضای سایبر، چاپ اول، تهران، انتشارات خرسندی.

۱۲. قهرمانی افشار، نیوشا؛ خسروشاهی، قدرت‌الله؛ شادمانفر، محمدرضا (۱۳۹۵)، پیشگیری رشدمدار؛ بررسی فقهی و حقوقی (ایران و انگلستان)، فصلنامه علمی پژوهشی فقه و مبانی حقوق اسلامی، سال نهم، شماره ۲، صص ۶۷-۹۰.

۱۳. قیاسی، جلال‌الدین؛ نیک‌نسب، عباسعلی (۱۳۹۵). «بزه تجاوز جنسی در حقوق کیفری انگلستان در مقایسه با نظام حقوقی ایران»، تعالی حقوق، سال هشتم، ش ۱۴، صص ۷۸۵۹-۱۵۹.

۱۴. گلدوزیان، ایرج (۱۳۸۶)، بایسته‌های حقوق جزای عمومی جلد اول، دوم و سوم، چاپ پانزدهم، تهران، نشر میزان.

۱۵. گلدوزیان، حسنی و هدایتی گودرزی، حنانه (۱۴۰۱)، تحلیل کیفری سوءاستفاده جنسی از اطفال و نوجوانان از منظر حقوق کیفری ماهوی، فصلنامه علمی دیدگاه‌های حقوق قضائی پژوهشی مقاله، دوره ۲۷، شماره ۹۷.

۱۶. نجفی ابرنآبادی، علی حسین (۱۳۸۴)، سیاست جنایی در: علوم جنایی-گزیده مقالات آموزش برای ارتقاء دانش دست‌اندرکاران مبارزه با مواد مخدر در ایران- کمیته معاضدت قضایی ستاد مبارزه با مواد مخدر و دفتر مقابله با مواد مخدر و جرم سازمان ملل متحد، ج ۲، چ اول، قم: انتشارات سلسبیل.

۱۷. نوبهار، رحیم (۱۳۸۷)، حمایت حقوق کیفری از حوزه‌های عمومی و خصوصی، انتشارات جنگل.

۱۸. نوبهاری، علیرضا (۱۳۹۳)، تعرضات جنسی در نظام کیفری ایران و انگلستان، چ اول، مجد.

۱۹. الهی منش، محمدرضا و ابوالفضل سدره نشین (۱۳۹۱)، محشای قانون جرائم رایانه‌ای، چاپ اول، تهران، انتشارات مجد.

۲۰. یزدانی زنور، هرمز (۱۳۸۸)، حریم خصوصی در فضای سایبر، مجموعه مقالات حقوق فناوری اطلاعات و ارتباطات، چاپ اول.

۲۱. Charter of Fundamental Rights of the European Union. Available online at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:۱۲۰۱۲P/TXT>.

۲۲. Child pornography is sexual abuse material. Available online at: <https://www.thorn.org/child-pornography-and-abuse-statistics/>

۲۳. Child safety online: global challenges and strategies. Available online at: <https://www.unicef-irc.org/publications/۶۵۰-child-safety-online-global-challenges-and-strategies.html>

24. Cybersecurity Strategy of the European Union: An Open, Safe and Secure Cyberspace. Available online at: https://eeas.europa.eu/archives/docs/policies/eucyber-security/cybsec_comm_en.pdf.

25. Davis, Joseph A. (۲۰۲۰), Stalking Crimes and Victim Protection. Boca Raton, Florida: CRC Press. pp. ۳-۱۹. ISBN ۹۷۸-۱۴۲۰۰۴۱۷۴۳.

۲۶. Directive ۹۲/۲۰۱۱/EU of the European Parliament and of the Council of ۱۳ December ۲۰۱۱ on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision ۶۸/۲۰۰۴/JHA. Available online at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A۳۲۰۱۱L۰۰۹۳>

۲۷. European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Available online at: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

۲۸. Exclusive: What Happened When the FBI Took Over the Instagram And Kik Of A Child Porn Dealer. Available online at: <https://www.forbes.com/sites/thomasbrewster//۰۶/۰۳/۲۰۱۹>.

۲۹. Internet Organised Crime Threat Assessment ۲۰۱۸. Available online at: <https://www.europol.europa.eu/internet-organised-crime-threat-assessment> ۲۰۱۸.

۳۰. Ménard, Kim S., Pincus, Aaron L. (July ۱, ۲۰۲۲). "Predicting Overt and Cyber Stalking Perpetration by Male and Female College Students". J. Interpersonal Violence. Seattle, Washington: SAGE Publications ۲۷(۱۱), ۲۱۸۳-۲۲۰۷.

۳۱. Reports statistics. Drossinternets.lv (Safe Internet) Available online at: <https://drossinternets.lv/lv/info/zinojumu-statistika>.

۳۲. Risk taking Online Behaviour Empowerment Through Research and Training. Available online at: <http://www.childcentre.info/robert>.

۳۳. Vilks A. Sexual services, drugs and human trafficking, smuggling – in GDP figures: Quality of life indicators. Conference: ۹th International Interdisciplinary Scientific Conference on Society, Health, Welfare Location: Riga, LATVIA Date: Nov ۲۶-۲۸, ۲۰۱۴. Available online at: https://apps.webofknowledge.com/full_record.

Legal responsibilities in the criminalization of sexual abuse of children in social networks in Iranian criminal law

Mina Mandehali¹

Article Number: JHVMN-۲۴۰۵-۱۲۱۸

Abstract

Child abuse means any physical or mental harm, sexual abuse or neglect of the child's basic needs. Cyberspace as one of the new communication environments requires its own interactions, despite all the advantages and attractions of this space, one of the most important problems related to it is the rapid and widespread victimization of children, which is the child's curiosity and lack of recognition. And the speed and number of criminals in the cyberspace increases the vulnerability of children in front of the physical threats in social networks. The purpose of this research is to examine the legal responsibilities in the criminalization of sexual abuse of children in social networks in the criminal law of Iran, based on the examination of the existing laws, as well as legal-executive ambiguities and shortcomings, as well as the experiences of other countries, in a descriptive way. Analytical and comparative analysis has been done. Examining the criminal status and criminalization of sexual abuse of children in the cyber space in the codified law of Iran as well as the judicial and executive procedure has issues and problems such as ambiguity and unwillingness to follow up judicial bodies without the presence of private plaintiffs. The taboo, as well as the issues and consequences of raising sexual abuse in the real world, as well as being anonymous, filtering, and the inability to follow up on cyber, along with the time-consuming nature of such cases, are among the main problems in the field of crimes and sexual abuse of children. It is in cyber space in Iran. The spread of terms related to sexual abuse in other countries and the establishment of criminal laws related to it, taking into account its modernization and wide spread, shows the backwardness of Iran's criminalization in the field of children's cybercrimes. Therefore, paying attention to the micro and family dimensions, as well as informing about the types of abuses, as well as the national dimensions, and establishing up-to-date laws and implementing them in the executive routine and connecting with other countries, in the field of pursuing and protecting children's rights in the space Cyber can cover the international dimension of criminalization of criminal laws related to sexual abuse of children and bring maximum guarantees for children.

Keywords: criminalization, sexual abuse of children, sexual crimes of children, cyber space, guarantee and maximum protection.

¹. Master's degree, Department of Criminal Law and Criminology, Faculty of Law, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author)
Mandehalimina¹@gmail.com

